

אור בתוך החושך

'חסידי אומות העולם' הוא תואר כבוד שניתן בשם העם היהודי ומדינת ישראל לאנשים ונשים שהצילו יהודים מאימת השואה תוך שהם מסכנים את עצמם, ומבלי שהם זכו לתמורה כלשהי בעד מעשיהם. עד היום הוכרו כ 20,000 נשים ואנשים כ'חסידי אומות העולם'.

באתר 'יד ושם' ישנם מערכי לימוד וקטעי ארכיון המספרים אודות חלק מאותם 'חסידי אומות העולם'. דף לימוד זה לא יעסוק בסיפורה של דמות כזו או אחרת, אלא יבקש לעקוב אחר הערכים והתכונות של חסידי אומות העולם ולבקש לבחון מה עלינו ללמוד מהן.

את הלימוד שלנו נפתח במקור שלקוח מהקשר אחר לגמרי, ונכתב מאות שנים לפני שהתחוללה השואה האיומה. הקטע הוא מדרש אגדה מתוך אסופת מדרשים על מגילת קהלת – 'קהלת רבה' (יא):

ר' אלעזר בן שמוע הֵיך מְטִיל עַל שְׁפַת יָם הַגְּדוֹל,
רָאה סְפִינָה מְטַרְפֶּת בַּיָּם, וּכְהֵרָף עֵינַי טְבֵעָה וְטָבַע כָּל מָה שֶׁהָיָה בָּהּ.
רָאה אָדָם אֶחָד (נוכרי) יוֹשֵׁב עַל קֶרֶשׁ הַסְּפִינָה, וּמַגֵּל לָגַל עָלָה לַיְבֹשָׁה כְּשֶׁהָיָה
עָרִם.
הֵיך מִתְחַבֵּא בְּשִׁפְתַי הַיָּם.
נִזְדַּמְנָה אוֹתָהּ שְׁעָה שִׁישְׁרָאֵל עוֹלִין לְרִגְלֵי לִירוּשָׁלַיִם.
אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי עַשׂוֹ אֶחֱיִכֶם אָנִי, תָּנוּ לִי כֶסוֹת כָּל שֶׁהֵיָא לְכֶסוֹת בְּשָׂרֵי שָׁל
מִטָּה, שֶׁטָּרְדְנֵי הַיָּם וְלֹא נִצַּל בְּיַדֵי כָלֹוִם.

דמיינו כיצד ימשיך הסיפור. מה יגידו אותם עולי רגל לנוכרי המסכן? מה יעשו? ומה הוא יענה להם?

נמשיך ונקרא:

אָמְרוּ לוֹ: כֵּן יִטְרְדוּ כָּל בְּנֵי עַמֶּךָ.

האם התגובה שלהם הפתיע אתכם? האם כך גם אתם המשכת את הסיפור? מדוע? _____

מדוע לדעתכם עולי הרגל מתנהגים כך לאותו נוכרי? מה הרקע של היחסים ביניהם?

נחזור אל המדרש:

**תָּלָה עֵינָיו וְרָאָה אֶת ר' אֶלְעָזָר שֶׁהָיָה מְטִיל בִּינְיָהִם.
אָמַר: רוּאָה אָנִי בְךָ שְׂאֵתָה אִישׁ זָקֵן וּמְכַבֵּד בְּאַמְתָּךְ, וְאַתָּה מְפִיר בְּכַבּוּדְךָ שֶׁל
בְּרִיּוֹת,**

זָכָה בִּי וְתֵן לִי כֶסֶת לְכֶסֶת אֶת בְּשָׂרֵי שֶׁל מָטָה, שֶׁטְרַדְנִי הָיִים.

כיצד יגיב לדעתכם ר' אלעזר? השלימו את המשך הסיפור כפי שאתם מדמיינים אותו: _____

נמשיך ונקרא:

**הָיָה ר' אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ לְבוּשׁ שֶׁבַע אֶצְטְלָאוֹת.
פָּשַׁט אַחַת וּנְתַנָּה לוֹ, הוֹלִיכּוֹ לְבֵיתוֹ וְהָאֶכְלָהּ וְהִשְׁקָהּ וְנָתַן לוֹ מֵאֲתָיִים דִּינְרִים
וְהִרְפִּיבוּ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה פְּרָסָה, וְעָשָׂה לוֹ כְּבוֹד מְרֻבָּה עַד שֶׁהִבִּיאָהּ לְבֵיתוֹ.**

האם רבי אלעזר התנהג כפי שציפתם? _____

בעיניכם, מה מוביל את רבי אלעזר לנהוג בדרך שונה מיתר עולי הרגל? _____

המדרש לא ממשיך ומספר האם היו תגובות של יתר עולי הרגל או מה היו התגובות. לאור התפתחות הסיפור עד כה – מה לדעתכם אמרו לו יתר עולי הרגל? _____

נסו לתאר במילים שלכם מה מניע אדם לפעול בדרך שפעל רבי אלעזר? על אלו מכשולים – פנימיים וחיצוניים – הוא צריך להתגבר? מה הכוח שמאפשר לו להתגבר על אותם מכשולים? _____

לְאַחַר יָמִים מֵת קִיסָר הֶרְשָׁע וּמָנּוּ אוֹתוֹ הָאִישׁ לְמֶלֶךְ בְּמִקְוָמוֹ.
גָּזַר עַל אוֹתָהּ הַמְּדִינָה: כָּל הַגְּבָרִים לְמִיתָה וְכָל הַנְּשִׁים לְבָזָה.
אָמְרוּ לְר' אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ: לָךְ וּפְיֵס עָלֵינוּ.
אָמַר לָהֶם: כָּלוּם יוֹדְעִים אַתֶּם בְּמַלְכוּת זוֹ שְׁעוֹשָׂה דְבָר בְּחִנָּם?
אָמְרוּ לוֹ: יֵשׁ כָּאֵן אַרְבַּעַת אֲלָפִים דִּינָרִים. טַל אוֹתָם וְלָךְ וּפְיֵס עָלֵינוּ.
נִטְלָם וְעָלָה וְעָמַד בְּשַׁעַר הַמַּלְכוּת.
אָמַר לָהֶם: לָכוּ וְאָמְרוּ לְמֶלֶךְ: יְהוּדֵי עוֹמֵד בְּשַׁעַר וּמִבְקֵשׁ לְשָׂאֵל בְּשָׁלוֹם הַמֶּלֶךְ.
אָמַר: הַכְּנִיסוּהוּ.

כְּשֶׁרָאָהּ הַמֶּלֶךְ, קִפֵּץ וְעָמַד מִכֶּסֶּאוֹ וְנָפַל עַל פָּנָיו.
אָמַר לוֹ: אֲדוּנִי, מָה מַעֲשִׂיךָ כָּאֵן? וְלָמָּה טְרַחַתְּ וּבָאתְּ לְכָאֵן?
אָמַר לוֹ: בָּאתִי לְבַקֵּשׁ עַל אוֹתָהּ מְדִינָה שְׁתִּבְטַל אוֹתָהּ גְּזָרָה.
אָמַר לוֹ: תוֹרַתְכֶם כָּלוּם שָׁקֵר כְּתוּב בָּהּ?
אָמַר לוֹ: לֹא.

אָמַר לוֹ: כְּתוּב בְּתוֹרַתְכֶם: "לֹא יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֵהֶל ה'" (דברים, כ"ג, ד).
לָמָּה? "עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבְמֵיִם" (שם, שם, ה)
וְנֶאֱמַר: "לֹא תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אַחִיךָ הוּא" (שם, שם, ח)
וְאֲנִי לֹא בֶן עֲשׂוֹ אַחִיהֶם אֲנִי? וְהֵם לֹא גָמְלוּ לִי חֶסֶד. וּמִי שְׁעוֹבֵר עַל הַתּוֹרָה חַיֵּב מִיתָה!

אָמַר לוֹ ר' אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ: אַף עַל פִּי שְׁהֵם נִתְחַיְבוּ לָךְ, תִּמְחַל לָהֶם וְתִרְחַם עֲלֵיהֶם.

אָמַר לוֹ: כָּלוּם יוֹדְעֵי אַתָּה בְּמַלְכוּת זוֹ שְׁעוֹשָׂה דְבָר בְּחִנָּם?
אָמַר לוֹ: יֵשׁ עִמִּי אַרְבַּעַת אֲלָפִים דִּינָרִים, טַל אוֹתָם וְרַחֵם עֲלֵיהֶם.
אָמַר לוֹ: אַרְבַּעַת אֲלָפִים הִלְלוּ נְתוּנִים לָךְ תַּחַת הַמְּאִתִּים שְׁנַתָּ לִי,
וְהַמְּדִינָה כָּלָה תִנְצַל בְּזִכְרוֹתֶיךָ, תַּחַת מֵאֶכֶל וּמִשְׁתֵּה שְׁהֶאֱכַלְתִּנִּי וְהִשְׁקִיתִנִּי,
וְהַכֶּנֶס לְבַיִת גְּנֹזִי וְטַל לָךְ שְׁבָעִים אֶצְטָלְאוֹת תַּחַת הָאֶצְטָלָה הָאֶחָת שְׁנַתָּ לִי –
וְלָךְ בְּשָׁלוֹם לְעַמְּךָ.

מה המסר של הסיפור בעיניכם?

מפני מה הוא מזהיר אותנו?

מה הלקח הטוב שהוא רוצה ללמד אותנו?

אלו תכונות יש לאמץ בכדי להצליח לפעול כפי שפעל רבי אלעזר?

כסיפור אגדה קל לנו לשרטט ולתאר מהי דרך הישר שיש לפעול בה. ואולם השאלה הגדולה מתעוררת כאשר נשים ואנשים נדרשים לקיים זאת בימי

חיים חפר כתב העלה את השאלה הזו בשירו 'חסידי אומות':

אני מנסה לחשוב ושומע ושואל: לו הייתי במקומם

מה הייתי עושה?

אם אני, בתוך אוקיינוס של שנאה, מול עולם מתמוטט ובווער

אם אני הייתי נותן מסתור לבן עם אחר?